

Projekt nr DNK/SP/549616/2022

Sprawy dyscyplinarne nauczycieli akademickich - problemy i wyzwania prawno - ekonomiczne

Zadanie 7: Upowszechnienie wyników projektu: opracowanie wykazu propozycji zmian legislacyjnych w sprawach dyscyplinarnych nauczycieli akademickich

Autorzy:

Dr hab. Iwona Kowalska, prof. SGGW (rzecznik dyscyplinarny ds. nauczycieli akademickich)

r.pr. Marcin Kopaczyński

I. Propozycje zmian lub nowych rozwiązań w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dz.U. z 2023r. poz. 742 ze zm. (zwanej dalej ustawą)

1. Wprowadzenie do ustawy zapisów dotyczących kosztów postępowania, zasad określania i modelu ich ponoszenia, z delegacją dla Ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki do określenia ryczałtowych kosztów dla postępowania wyjaśniającego, postępowania dyscyplinarnego w I instancji oraz postępowania dyscyplinarnego w II instancji.

Proponowane rozwiązanie to wprowadzenie art. 294a ustawy zawierającego treść regulującą koszty postępowania, które powinien ponosić obwiniony w razie orzeczenia kary dyscyplinarnej, a w pozostałych wypadkach podmiot przy którym działa rzecznik dyscyplinarny lub właściwa komisja dyscyplinarna.

2. Wprowadzenie do ustawy zapisów dotyczących zasad ponoszenia kosztów postępowania mediacyjnego jako opłaty ryczałtowe określone przez Ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Proponowane rozwiązanie to wprowadzenie ust. 5 do art. 283 ustawy o treści: ryczałtowe koszty postępowania mediacyjnego w przypadku zawarcia ugody ponoszą jej strony w równych wysokościach, natomiast w przypadku braku zawarcia ugody ponosi je właściwa uczelnia w której przeprowadzono mediację. Wysokość ryczałtowych kosztów postępowania mediacyjnego zostanie określona przez Ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w drodze rozporządzenia.
3. Wprowadzenie do ustawy jednoznacznych zapisów dotyczących zasad wynagradzania pełnomocników stron oraz obrońcy powołanego z urzędu. Proponowane rozwiązanie to

wprowadzenie ust. 3 do art. 286 ustawy: Koszty obrońcy z wyboru ponosi nauczyciel, którego dotyczy postępowanie wyjaśniające, lub obwiniony. Ryczałtowe koszty obrońcy powołanego z urzędu przez RGNiSW zostaną określone przez Ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w drodze rozporządzenia.

4. Ujednolicenie treści art. 293 ust 3 ustawy z bardziej szczegółową regulacją zawartą w § 34 rozporządzenia wykonawczego z dnia 8 czerwca 2022 r., która pozostaje w niespójności z przepisem ustawy, np. nie przewidującym sytuacji nieobecności obrońcy. W ustawie w art. 293 ust. 3, przewidziano, iż posiedzenie komisji dyscyplinarnej może odbyć się pod nieobecność obwinionego lub rzecznika dyscyplinarnego, o ile zostali oni prawidłowo zawiadomieni o terminie i miejscu posiedzenia. Natomiast w treści § 34 rozporządzenia mowa jest o tym, że nieusprawiedliwione niestawiennictwo na rozprawie stron lub obrońcy obwinionego, jeżeli został ustanowiony, nie stanowi przeszkody do rozpoznania sprawy. W przypadku uznania za usprawiedliwione niestawiennictwo na rozprawie stron lub obrońcy obwinionego, jeżeli został ustanowiony, przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenie o odroczeniu rozprawy, ustalając jej nowy termin. Ponadto wprowadzenie do ustawy zapisu umożliwiającego prowadzenie sprawy przez komisję w razie kolejnej (drugiej) usprawiedliwionej nieobecności obwinionego jeśli zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwala na jej zakończenie lub nieobecności obwinionego mają charakter powtarzający się i skutkują przewłoką postępowania.
5. Przywrócenie w art. 279 właściwości rzeczowej komisji uczelnianej we wszystkich sprawach pierwszoinstancyjnych, w których postępowanie wyjaśniające prowadził rzecznik dyscyplinarny w uczelni oraz przywrócenie dawnego toku instancji (komisja dyscyplinarna przy ministrze jako I instancja, komisja przy RGNiSW zawsze jako druga instancja) – propozycja ta usprawni postępowanie i stworzy większe gwarancje niezależności prawomocnego rozstrzygnięcia II-instancyjnego. W związku z tym, iż obecnie ustalanie właściwości rzeczowej komisji odbywa się wyłącznie poprzez formułowanie przez rzecznika rodzaju wnioskowanej kary, zaś komisje nie będąc związane tym wnioskiem orzec mogą dowolną karę z ustawowego katalogu, obecne rozwiązanie nie wydaje się praktycznie uzasadnione.
6. Wprowadzenie w art. 284 ust. 2 odwołania do komisji dyscyplinarnej przy ministrze właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki zamiast do sądu pracy (celem ujednolicenia rozwiązań, że od decyzji o ukaraniu przysługuje odwołanie do komisji dyscyplinarnej) oraz wykreślenie ust. 3 i 4 (zasady zatarcia ukarania karą upomnienia

powinny być uregulowane jednolicie bez względu na to, jaki organ ją orzeka – są one określone w art. 300 ustawy).

7. Przyznanie zawiadamiającemu prawa do złożenia zażalenia do komisji dyscyplinarnej przy ministrze na bezczynność rektora w związku ze złożonym zawiadomieniem popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego. Proponowane rozwiązanie w tym przypadku to nadanie ust. 1 do aktualnej treści art. 282 ustawy oraz dodanie ust. 2 o treści: W przypadku niepodjęcia przez rektora działań wymienionych w ust. 1 w związku z otrzymanym zawiadomieniem o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego w terminie 3 miesięcy od jego złożenia, zawiadamiający może wezwać rektora na piśmie do podjęcia jednego z działań, o których mowa w art. 282 ustawy. W przypadku dalszej zwłoki zawiadamiający może złożyć zażalenie na bezczynność rektora do komisji dyscyplinarnej przy ministrze. Komisja dyscyplinarna przy ministrze, uznając zażalenie za zasadne, wydaje postanowienie zobowiązujące rektora do niezwłocznego podjęcia działania, o którym mowa w art. 282 ustawy.
8. Wprowadzenie procedury odwoławczej związanej z zatwierdzonym przez rektora postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego, analogicznej do procedury z art. 289 ustawy (celem skuteczne przeciwdziałanie działaniom uczelni zmierzającym do uchronienia niektórych osób przed odpowiedzialnością dyscyplinarną). Proponowane rozwiązanie to dodanie ust. 8 do art. 287 ustawy: Na zatwierdzone postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego, w terminie 14 dni od dnia jego doręczenia, osobie, która zawiadomiła o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego oraz pokrzywdzonemu przysługuje zażalenie do właściwej komisji dyscyplinarnej, o której mowa w art. 279 pkt 1 ustawy.
9. Rozszerzenie katalogu stron w postępowaniu dyscyplinarnym poprzez zmianę art. 292 i nadanie mu następującej treści: Stronami w postępowaniu dyscyplinarnym są obwiniony i rzecznik dyscyplinarny a także mogą być nimi pokrzywdzony lub osoba, która zawiadomiła o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego, jeśli zgłoszą swój udział w postępowaniu przed pierwszym posiedzeniem komisji dyscyplinarnej lub przed rozpoczęciem postępowania mediacyjnego.
10. Przywrócenie w art. 302 ustawy możliwości zawieszenia nauczyciela akademickiego w toku postępowania wyjaśniającego (niektóre przewinienia np. o charakterze nieobyczajnym wymagają natychmiastowego odsunięcia nauczyciela akademickiego od

obowiązków, w tym w szczególności odbywania zajęć ze studentami). Proponowane rozwiązanie to nadanie art. 302 ust. 1 ustawy następującej treści: Rektor może zawiesić w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne, wyjaśniające lub dyscyplinarne, jeżeli ze względu na wagę i wiarygodność przedstawionych zarzutów celowe jest odsunięcie go od wykonywania obowiązków.

11. Wykreślenie art. 304 ustawy. Zamiast tego uznanie rzeczników dyscyplinarnych i komisji dyscyplinarnych za organy uczelni lub organy pomocnicze ministra, co uchroniłoby od wytaczania przez osoby niezadowolone z toczących się przeciwko nim postępowań często bezzasadnych powództw przeciwko rzecznikom i członkom komisji, które de facto mają na celu zastraszenie lub szykanę tych osób przed podejmowaniem działań ustawowo przewidzianych dla pełnionych przez nich funkcji. Aktualne rozwiązania zabezpieczające rzeczników dyscyplinarnych i członków komisji dyscyplinarnych wprowadzone w formie dobrowolnych ubezpieczeń nie funkcjonują w praktyce, na rynku nie ma bowiem produktów ubezpieczeniowych dostosowanych do tych przypadków. Nadto brak obligatoryjności ubezpieczenia powoduje konieczność zabiegania o ubezpieczenie przez samych zainteresowanych co i tak nie gwarantuje ostatecznego zawarcia umowy ubezpieczenia choćby właśnie z uwagi na bardzo ograniczoną ofertę ubezpieczycieli.

Jako alternatywne rozwiązanie w art. 304 ustawy możliwe jest zastąpienie słowa „mogą zapewnić” słowem „zapewniają” – chodzi o obowiązek ubezpieczeń rzeczników i członków uczelnianej komisji dyscyplinarnej.

12. Delikty członków uczelnianej komisji powinny być tak samo jak przewodniczącego tej komisji rozpatrywane w komisji przy RGNiSW, a nie jak to ma miejsce teraz w ramach uczelnianej komisji dyscyplinarnej. Proponowane rozwiązanie to zmiana art. 277 ust. 3 ustawy i nadanie mu następującej treści: Rzecznik dyscyplinarny, o którym mowa w ust. 2, jest właściwy w sprawach dotyczących czynów nauczycieli akademickich pełniących funkcje rektora, przewodniczącego oraz członków uczelnianej komisji dyscyplinarnej, przewodniczącego i członka komisji dyscyplinarnej przy RGNiSW oraz przewodniczącego i członka komisji dyscyplinarnej przy ministrze.
13. Wprowadzenie do ustawy art. 138 pkt 2¹ o następującej treści: Rzecznikom dyscyplinarnym do spraw nauczycieli akademickich może przysługiwać dodatek funkcyjny.

14. Usunięcie luki prawnej wynikającej z obecnego stanu treści art. 289 ust. 1 ustawy gdzie nie wskazano właściwej komisji do której zainteresowana osoba ma prawo wnieść zażalenie na umorzenie postępowania przez rzecznika dyscyplinarnego, skoro umarżając postępowanie nie wnosi o orzeczenie żadnej kary, a od tego zależy właściwość komisji dyscyplinarnej, o której mowa w art. 279 pkt 1 ustawy. Proponowane rozwiązanie to zmiana treści art. 289 ust. 1 na następujące brzmienie: Na postanowienie o umorzeniu postępowania wyjaśniającego, w terminie 14 dni od dnia jego doręczenia, osobie, której czynu dotyczy to postępowanie, osobie, która zawiadomiła o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego, pokrzywdzonemu oraz organowi, który polecił rozpoczęcie prowadzenia sprawy, przysługuje zażalenie do komisji dyscyplinarnej przy RGNiSW.
15. Usunięcie niejasności co do ostateczności rozstrzygnięcia sądowego wydanego na skutek odwołania nauczyciela od ukarania go przez rektora karą upomnienia w trybie art. 284 ust. 1 ustawy. Proponowane rozwiązanie to wprowadzenie do ustawy art. 284 ust. 2 o następującej treści: Orzeczenie sądu pracy wydane na skutek odwołania jest ostateczne i nie przysługuje od niego apelacja.
16. Rozszerzenie katalogu przewinień dyscyplinarnych skutkujących wszczęciem postępowań wyjaśniających wymienionych w art. 287 ust. 2 pkt 1 – 3 o przypadki nieoznaczonego wykorzystania rezultatów działalności sztucznej inteligencji w opracowaniach naukowych.

II. Propozycje zmian w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 czerwca 2022 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia Dz.U. z 2022 r. poz. 1236. (zwanym dalej rozporządzeniem).

1. Wprowadzenie w rozporządzeniu zapisu o końcowym zapoznaniu się z materiałami postępowania odpowiadającemu zapisowi zawartemu w art. 321 k.p.k. a więc 7 dni od zawiadomienia i 3 dni na zgłaszanie wniosków dowodowych w miejsce dotychczasowego zapisu przewidzianego w §13 pkt 8. Proponowane rozwiązanie to wprowadzenie następującej treści pkt 8: Po zakończeniu postępowania dowodowego rzecznik dyscyplinarny zawiadamia osobę, której czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające, i jej obrońcę, jeżeli został ustanowiony, o zakończeniu postępowania

dowodowego oraz o prawie do zapoznania się z zebranymi dowodami w terminie 7 dni od dnia otrzymania zawiadomienia, do sporządzenia z akt sprawy wypisów, notatek i fotokopii oraz do zgłoszenia wniosku o uzupełnienie postępowania dowodowego w terminie 3 dni od dnia zapoznania się z materiałami postępowania.

2. Rozszerzenie katalogu okoliczności uzasadniających wyłączenie rzeczownika od prowadzenia sprawy, poprzez dodanie „pokrzywdzonego”, oraz stosunku „nadrzędności”. Proponowane rozwiązanie dotyczy zmiany treści § 3 ust 1 pkt 5) na treść następującą:

5) między nim a osobą, której czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające, albo obwinionym lub pokrzywdzonym zachodzi stosunek bezpośredniej podległości lub nadrzędności służbowej albo organizacyjnej;
3. Dodanie w § 20 ust. 4 zapisu o wydaniu przez przewodniczącego komisji dyscyplinarnej zarządzenia o doręczeniu obwinionemu odpisu wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego i określenia terminu do ustosunkowania się do tego wniosku wraz z obowiązkiem złożenia ewentualnych wniosków dowodowych na stwierdzenie okoliczności, które mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Wobec takiego zapisu konieczna byłaby modyfikacja treści §26 pkt. 1 rozporządzenia poprzez ograniczenie możliwości zgłaszania w toku postępowania dyscyplinarnego nowych wniosków dowodowych tylko do tych których potrzeba powołania wyniknęła z ujawnionych dopiero w toku postępowania dyscyplinarnego okoliczności. Powyższe ograniczy składanie w toku postępowania przez obwinionych wielu nowych wniosków dowodowych w celu przewłoki postępowania. Rozwiązanie to usprawni przeprowadzenie postępowania dyscyplinarnego.
4. Dodanie w rozdz. 4 rozporządzenia § 41¹ o treści: W przypadku zmiany w składzie orzekającym komisji w trakcie prowadzonego postępowania dyscyplinarnego postępowanie toczy się dalej w nowym składzie pod warunkiem, iż zmiana ta nie dotyczy przewodniczącego składu. Rozwiązanie to usprawni przeprowadzenie postępowania dyscyplinarnego w najczęstszych przypadkach gdy student, będący członkiem składu orzekającego, traci status studenta i musi być w jego miejsce powołany nowy członek lub dochodzi do zmiany składu komisji po zakończeniu jej kadencji.
5. Dodanie w rozdz. 4 rozporządzenia § 41² o następującej treści: Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się odpowiednio do zażaleń na postanowienia rzeczownika

dyscyplinarnego rozpatrywanych przez komisję dyscyplinarną. Aktualnie w powyższym zakresie brak jest jednoznacznej regulacji.

III. Propozycja wprowadzenia przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego rozporządzenia do ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, które regulowałoby kwestie organizacji i funkcjonowania komisji dyscyplinarnych i rzeczników w uczelniach lub obligowało uczelnie do wprowadzenia odpowiednich przepisów wewnętrznych w następujących zakresach:

1. Stworzenie centralnego repozytorium prowadzonych postępowań wyjaśniających i postępowań dyscyplinarnych w sprawach nauczycieli akademickich oraz wydawanych orzeczeń w celu stworzenia bazy orzecznictwa dyscyplinarnego dla potrzeb szkoleń.
2. Określenie wzoru i wprowadzenie do użytku legitymacji służbowej dla rzecznika dyscyplinarnego ds. nauczycieli akademickich.
3. Przeprowadzania obowiązkowych szkoleń dla członków komisji i rzeczników z zakresu przepisów prawnych (w szczególności w sytuacji wprowadzania ich istotnych nowelizacji i/lub wprowadzania nowej legislacji).
4. Określenie ram współpracy zagranicznej pomiędzy rzecznikami w Polsce. a ich odpowiednikami na uczelniach zagranicznych.
5. Szczegółowe określenie kompetencji rzecznika w zakresie instrumentów gromadzenia dowodów rzeczowych oraz korzystania z pomocy biegłych.
6. Zagwarantowanie rzecznikowi nieograniczonego dostępu do danych o funkcjonowaniu uczelni i poszczególnych pracowników mających bezpośredni związek z prowadzonymi sprawami.
7. Uregulowanie procedury wyboru biegłych do sporządzenia opinii w postępowaniach wyjaśniających przed rzecznikiem oraz w ramach prac komisji dyscyplinarnych.
8. Zobowiązanie rektorów do wprowadzenia list mediatorów na uczelniach w celach umożliwienia wyboru przez strony postępowań osoby konkretnego mediatora w danej sprawie przy świadomości, iż dana osoba gotowa jest podjąć się mediacji.
9. Obligatoryjne uwzględnienia w ankiecie oceny nauczyciela, w części za działalność organizacyjność, punktacji za wykonywanie obowiązków rzecznika dyscyplinarnego ds. nauczycieli akademickich, w wysokości co najmniej porównywalnej do punktacji przynależnej dla Dyrektora Szkoły Doktorskiej.